

Salla Salminen & Iida Sirén

Päiväkodit lastensuojelun asiakkaana olevien lasten tukena

Lastentarhanopettajien kokemuksia

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Sosionomi (AMK)

Opinnäytetyö

2.11.2017

<p>Tekijä(t) Otsikko</p> <p>Sivumäärä Aika</p>	<p>Salla Salminen & Iida Sirén Päiväkodit lastensuojelun asiakkaana olevien lasten tukena – Lastentarhanopettajien kokemuksia</p> <p>27 sivua + 2 liitettä 2.11.2017</p>
Tutkinto	Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Koulutusohjelma	Sosionomi (AMK)
Suuntautumisvaihtoehto	Varhaiskasvatus
Ohjaaja(t)	Yliopettaja Jyrki Konkka Lehtori Niina Pietilä
<p>Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, miten lastensuojelun asiakkuudesta tiedetään helsinkiläisissä päiväkodeissa, ja kuinka lastensuojelun asiakkaina olevia lapsia päiväkodeissa tuetaan. Opinnäytetyötä varten haastateltiin kahta lastentarhanopettajaa eri puolilla Helsinkiä sijaitsevista päiväkodeista.</p> <p>Tutkielma oli kvalitatiivinen eli laadullinen ja aineistonkeruumenetelmänä käytettiin teema-haastattelua, jonka kysymykset pohjautuivat aiheesta löytämäämme teoretietoon. Opinnäytetyöhön osallistuneiden lastentarhanopettajien haastattelut toteutettiin kesäkuussa ja syyskuussa 2017. Kertynyt aineisto analysoitiin teemoittelua hyödyntäen.</p> <p>Tulosten perusteella lastensuojelun asiakkaina olevien lasten tukemiseen on päiväkodeissa hyvät mahdollisuudet. Lasten kohtaaminen päiväkodeissa on tasa-arvoista ja lapsesta saatut ennakkotiedot auttavat kasvattajia ymmärtämään vaikeista oloista tulevia lapsia. Suurimaksi ongelmaksi lastensuojelun asiakkaiden tukemisessa koetaan päiväkodin ja lastensuojelun välinen yhteydenpito. Vaikka molempien haastateltavien vastaukset tukivat toisiaan, ei tuloksia voida yleistää koskemaan kaikkia päiväkoteja.</p> <p>Johtopäätöksenä voidaan todeta, että kehitys tulisi kohdentaa päiväkodin ja lastensuojelun väliseen kommunikaatioon. Myös vanhempia tulisi tukea avoimeen keskusteluun päiväkodissa ja lastensuojelun mainetta tulisi puhdistaa. Opinnäytetyömme tutkielmaa olisikin mielenkiintoista jatkaa suuremmalla joukolla päiväkoteja ja kasvattajia. Tutkimuskysymystä voisi myös kohdentaa päiväkotien ja lastensuojelun sekä päiväkotien ja perheiden väliseen kommunikaatioon, ja kuinka niitä voitaisiin helpottaa.</p>	
Avainsanat	päivähoito, lastensuojelu, tukeminen, lastentarhanopettaja

Author(s) Title	Salla Salminen & Iida Sirén Day Care Centres as a Support Method for Children with Child Welfare Customerships – Kindergarten teachers' experiences
Number of Pages Date	27 pages + 2 appendices 2 November 2017
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Degree Programme in Social Services
Specialisation option	Early Childhood Education
Instructor(s)	Jyrki Konkka, Principal Lecturer Niina Pietilä, Lecturer
<p>The aim of this bachelor's thesis was to find out how deeply the kindergarten teachers are familiar with the child welfare customerships among the children they work with, and how the kindergarten teachers support these children. For the thesis we interviewed two kindergarten teachers from day care centres in different locations of Helsinki.</p> <p>The research was qualitative and the data were collected by using theme interviews. The questions were based on the theoretical knowledge we had gathered. The participating kindergarten teachers were interviewed in June and in September of 2017. The material of the interviews was analyzed by using theming.</p> <p>The results indicated that the kindergarten teachers' possibilities of supporting children under the customership of the child welfare are good. In the day care centres children are encountered equally and all the foreknowledge is being used to better understand the children with difficult backgrounds. The communication between the child welfare and day care centres was experienced to be the biggest complexity in supporting these children. Although the answers of both interviews supported each other, the results cannot be generalised to apply to all kindergartens.</p> <p>The conclusion of this research was that the communication between day care centres and child welfare should be improved. The parents should also be supported towards an open conversation and the reputation of the child welfare should be cleansed. The research could be continued in the future with a bigger participation group of day care centres and educators. Also the research question could be targeted to the communication between the kindergartens and child welfare as well as between the kindergartens and parents to develop ways to ease those situations.</p>	
Keywords	day care, child welfare, support, kindergarten teacher

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Opinnäytetyön taustaa	2
3	Lapsen tukeminen lastensuojelussa	3
3.1	Ehkäisevä lastensuojelu	4
3.2	Avohuollon lastensuojelu	5
3.3	Sijaishuolto	6
4	Lapsen tukeminen varhaiskasvatuksessa	7
4.1	Ennaltaehkäisy ja varhainen tuki	7
4.2	Aikuisen myönteisen tuen ja läsnäolon tärkeys	8
4.3	Moniammatillinen yhteistyö ja huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	9
5	Opinnäytetyön toteutus	11
5.1	Tutkimusmenetelmä	12
5.2	Aineistonkeruu	13
5.3	Aineiston analysointi	14
6	Tulokset	15
6.1	Kokemukset tukemisesta	15
6.2	Tukemisen olemassa olevat toimintamallit	16
6.3	Tukemisen haasteet ja kehitystarpeet	18
7	Johtopäätökset	20
8	Pohdinta	22
8.1	Tutkielman eettisyys ja luotettavuus	22
8.2	Haastatteluista nousseita kysymyksiä ja jatkotutkimusehdotuksia	24
	Lähteet	26
	Liitteet	
	Liite 1. Saatekirje	
	Liite 2. Teemahaastattelurunko	

1 Johdanto

Päivähoito tavoittaa suuren osan alle kouluikäisistä lapsista ja heidän vanhemmistaan. Tähän joukkoon lukeutuu myös monia perheitä, joiden lapselle tai lapsille on avattu lastensuojelun asiakkuus ja jotka saavat lastensuojelullisia tukitoimia. Päiväkotitoiminta valikoitui opinnäytetyömme tutkimisympäristöksi juuri sen tavoittavuuden vuoksi, sillä halusimme selvittää, miten lastentarhanopettajat tukevat lastensuojelun asiakkaina olevia lapsia heidän yksilöllisissä päiväkodeissa.

Opinnäytetyömme aihe rajasi lasten ikäluokan päiväkotitoimintaan eli 0–6-vuotiaisiin lapsiin. Kohderyhmänä tutkielmassamme olivat päivähoidon työntekijät, joilla on kokemusta lastensuojelun asiakkaina olevista lapsista ja yhteistyöstä lastensuojelun kanssa. Tutkielmassa käytimme aineistonkeruumenetelmänä päivähoidon työntekijöiden teema-haastattelua ja analysoimme tulokset teemoittelua hyödyntäen. Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tuottaa tietoa lastensuojelun asiakaslasten tukemisen tämänhetkisestä tilanteesta sekä nostaa esiin mahdollisia kehitysehdotuksia tuen parantamiseksi. Haastattelujen avulla pyrimme kartoittamaan sitä, millaista konkreettista tukea päiväkodin työntekijät ovat voineet antaa lastensuojelun asiakkaina oleville lapsille. Tarkoituksena oli löytää hyvien ja toimivien tukimuotojen piirteitä. Henkilöstön kokemukset lastensuojelun asiakkaina olevien lasten tukemisesta vaikuttavat puolestaan siihen, onko tulevaisuudessa tarvetta laatia uusia toimintamalleja tai koota yhteen hyviä käytäntöjä. Halusimmekin saada selville, voitaisiinko päiväkotiympäristöä vielä kehittää jotenkin lastensuojelun näkökulmasta.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsitelimme lapsen tukemista lastensuojelussa ja päivähoidossa. Lastensuojelusta avasimme sen eri tasoja ja erilaisia saatavissa olevia tukimuotoja. Niiden avulla syntyy käsitys siitä, mitä lapsen ja perheen elämässä tapahtuu lastensuojelun asiakkuuden aikana, ja miksi lapsen olisi tärkeää saada yksilöllistä tukea myös päivähoidossa ollessaan. Varhaiskasvatuksesta käsitelimme lapsen tukemiseen liittyviä olennaisia teemoja, kuten ennaltaehkäisyä ja varhaista tukea, aikuisen myönteisen roolin ja läsnäolon tärkeyttä sekä yhteistyötä vanhempien ja lastensuojelun kanssa. Opinnäytetyön toteutus -osiossa avasimme tutkimusmenetelmää, aineistonkeruuta sekä aineiston analysointia teoriaan nojaten. Tutkielman tuloksia esittelimme omassa kappaleessaan kolmen eri teeman avulla, jotka olivat päiväkodin henkilöstön kokemukset tu-

kemisestä, tukemisen olemassa olevat toimintamallit sekä tukemisen haasteet ja kehitystarpeet. Tämän jälkeen teimme johtopäätöksiä aiheestamme. Pohdinta-osiossa arvioimme tutkielman eettisyyttä ja luotettavuutta, nostimme esille opinnäytetyötä tehdessä heränneitä kysymyksiä sekä teimme ehdotuksia aiheen jatkotutkimukselle.

2 Opinnäytetyön taustaa

Idea opinnäytetyöllemme valikoitui molempien kiinnostuksen pohjalta. Toinen meistä oli suorittamassa lastentarhanopettajan pätevyyttä opintojensa ohella, kun taas toinen oli kiinnostunut lastensuojelutyöstä. Tutkielmamme aihe antoi mahdollisuuden perehtyä niin varhaiskasvatukseen kuin lastensuojelunkin teoriapuoleen. Päivähoidon ja lastensuojelun välistä yhteistyötä on tutkittu melko paljonkin, mutta lastentarhanopettajien kokemuksista lastensuojelun asiakkaina olevien lasten tukemisesta ei ollut juurikaan tutkimusmateriaalia. Koimme aiheen olevan myös ajankohtainen, sillä lastensuojelun asiakkaina olevien päiväkotikäikäisten lasten määrä ei ole merkittävästi vähentynyt. Perheissä tavattavat vaikeudet, kuten vanhempien väsymys ja parisuhteen ongelmat sekä erilaiset mielenterveyden tai päihteidenkäytön ongelmat, ovat valitettavan yleisiä ja vaikuttavat siten myös suuresti lasten elämään. Siksi onkin tärkeää, että myös päiväkotien henkilökunnalla on valmiuksia tukea lastensuojelun asiakkaina olevia lapsia. Lisäksi koimme opinnäytetyömme aiheen sellaiseksi, että siitä voi olla tulevaisuudessa hyötyä myös omassa työelämässämme.

Tarkastelemamme aineiston joukosta löytyy monia tutkimuksia päivähoidon ja lastensuojelun yhteistyöstä, varhaisen tuen merkityksestä sekä ehkäisevästä lastensuojelusta päiväkodissa (mm. Uusitalo 2014). Olemme myös löytäneet monia tutkimuksia, jotka puoltavat oletustamme aikuisen antaman tuen merkityksestä. Kuitenkaan päiväkotien mahdollisuuksista tukea sellaisia lapsia, joilla on jo lastensuojelun asiakkuus, ei löydy paljoakaan tutkimuksia. Kokko, Lassila ja Sääskilahti (2006) ovat paneutuneet omaan tutkimusaiheeseemme samankaltaisesta näkökulmasta opinnäytetyössään ”Lastensuojelulapset päiväkodissa”, mutta tämäkin tutkimus aiheesta on jo yli kymmenen vuoden takaa. Lisäksi tässä opinnäytetyössä on keskitytty Oulun päiväkotien henkilökunnan kokemuksiin. Yhtenä perusteena opinnäytetyöllemme olikin, että haluamme tehdä samankaltaisen tutkielman pääkaupunkiseudun päiväkotien henkilökunnalle. Uusi tutkielma on paikallaan myös tuoreiden tulosten saamiseksi, sillä Kokon, Lassilan ja Sääskilahden

(2006) opinnäytetyön jälkeen muun muassa lastensuojelulaki on kokenut isoja uudistuksia. Haluammekin opinnäytetyössämme tutkia sitä, millaista tukea nykyajan lastensuojelun asiakkaana olevat lapset kaipaavat päiväkodissa, millaista tukea heille siellä tällä hetkellä pystytään tarjoamaan, sekä onko tuen tarjoamisessa edelleen kehitettävää.

Opinnäytetyömme tuo lisätutkimusta nimenomaan lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun saralle. Päiväkoti mainitaan useimmissa tarkastelemissamme tutkimuksissa vain ehkäisevän lastensuojelun tukitoimena, mutta yhtä lailla päivähoidolla on tärkeä rooli niiden lasten kohdalla, joilla on jo lastensuojelun asiakkuus. Sippola (2015) on tutkimuksessaan käsitellyt päivähoitoa lastensuojelun avohuollon tukitoimena, mutta suurin osa työstä käsittelee lastensuojelun ja päivähoidon yhteistyötä, ja itse tutkimus on tehty Pohjanmaan alueella. Nikander ja Nummela (2016) puolestaan ovat tehneet opinnäytetyönsä sijoitettujen lasten tukemisesta varhaiskasvatuksessa, mutta tämäkin tutkimus sijoittuu ympäristöltään Varsinais-Suomeen. Nämä esimerkit osoittavat aiheen tärkeyden ympäri Suomea, joten on paikallaan tutkia lastensuojelun asiakkaina olevien lasten tuen saamista myös pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. Oman tutkielmamme halusimme kohdentaa koskemaan kaikkea lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua, sillä lapset kohtaavat kasvavan tuen tarvetta niin avo- kuin sijaishuollonkin piirissä ollessaan.

Päiväkodin varhaisen tuen merkitystä ei toki tule kiistää, mutta laajempi tarkastelu erilaisista päivähoidon tarjoamista tuen muodoista on mielestämme paikallaan. Pidimme opinnäytetyömme haasteena jo ennakkoon löytää kattavan tutkielman kannalta tarpeeksi monta sellaista lastentarhanopettajaa, joilla on kokemusta lastensuojelun asiakkaina olevista lapsista, ja tässä kohtasimmekin haasteita. Valitsimme tutkielmamme tarkastelun kohteeksi myös siksi juuri helsinkiläiset päiväkodit, että tiheään asutulta pääkaupunkiseudulta oli mahdollista löytää muihin kaupunkeihin verrattuna todennäköisemmin opinnäytetyöllemme hyödyllisiä haastateltavia.

3 Lapsen tukeminen lastensuojelussa

Lastensuojelun keskeisenä tarkoituksena voidaan pitää hankalassa elämäntilanteessa olevien lasten ja heidän perheidensä tukemista tarvittavin keinoin, jotta he saisivat ongelmansa korjattua, ja lasten kasvuolosuhteet saadaan pidettyä turvallisina. Lastensuojelu voi olla ehkäisevää tai lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. Tärkeintä kaikessa

lastensuojelussa on toimia lapsen edun mukaisesti ja tarjota tukea mahdollisimman varhain. (Lastensuojelulaki 417/2007 § 1—4.)

Lastensuojelu 2015 -tilaston mukaan 0—2-vuotiaiden avohuollon asiakkaiden osuus vastaavasta väestöstä vuonna 2015 oli 3,8 prosenttia sekä 3—6-vuotiaista 5,3 prosenttia. Huostaanotettuja samana vuonna oli 0—2-vuotiaista 0,17 prosenttia ja 3—6-vuotiaista 0,48 prosenttia. (Lastensuojelu 2015). Vaikka lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun päiväkotikiiköiden asiakkaiden määrä on melko pieni eivötkö kaikki nämä lapset ole völttömmötkö päiväkotien varhaiskasvatuksen piirissö, on kyseessö yksi eniten tuen tarpeessa olevista lapsiryhmistö. Halusimmekin kohdistaa opinnöytetyössöme kaikenlaisiin lastensuojelun asiakkuuksiin päivöhdossö olevien lasten keskuudessö, sillä on tärkeö, että päiväkodissö pystytöön tukemaan kaikkia lastensuojelun asiakkaitö. Seuraavissö alaluvuissö on esitelty pääpiirteittöin, minkölaisiä tukimuotojö lastensuojelun asiakkuuksiin ja niiden ulkopuolelle voi sisölytö.

3.1 Ehkäisevä lastensuojelu

Ehkäisevä lastensuojelu on tarkoitettu lapsen hyvinvoinnin edistömiseen silloin, kun lapsi ei ole lastensuojelun asiakas. Sitö järjestetöön kunnittain erilaisissö julkisissö peruspalveluissö, kuten päivöhdossö ja kouluissö. (Lastensuojelulaki 417/2007 § 3 a.) Ehkäisevön lastensuojelun tärkeönö tarkoituksena on antaa tukea lapsille ja perheille riittövön varhaisessö vaiheessö, jotta ennaltaehkäistöön ongelmien kasvua sekä ylipöötöön niiden syntymistö (Lastensuojelun käsikirjö 2015). Ehkäisevä lastensuojelu kuuluu kaikille perheille ja onkin isossö roolissö myös päiväkodin varhaiskasvatuksessö.

Lastensuojelulain (417/2007 § 3 a) mukaan ehkäisevöön lastensuojeluun kuuluvat tuki ja erityinen tuki, jotka ovat olennaisia tukimuotojö myös päivöhdön varhaiskasvatuksessö. Vöhäisten ja piilossö olevien ongelmien havaitseminen voi olla haastavaa, sillä lapsi ei völttömmötkö oireile huomattavalla tavalla. Kuitenkin juuri päiväkodin työntekijöillä, joiden kanssa lapsi viettö säännöllisestö suuren osan päivästöön, on erittäin hyvöt mahdollisuudet havaitö jo pienetkin muutokset esimerkiksi lapsen käyttöytymisessö (Araneva 2016: 118). Ehkäisevöön lastensuojeluun panostetaan onneksi lastensuojelun kentöällä koko ajan enemmön, sillä se toimiessöän edistö perheiden hyvinvointiö ja samalla myös vöhentö lastensuojelun asiakkuuksien tarvetö.

3.2 Avohuollon lastensuojelu

Lastensuojeluasian tullessa vireille on sosiaalityöntekijän arvioitava välittömästi, onko lapselle tarpeen avata lastensuojelun asiakkuus. Asiakkuus voi alkaa joko lapsen kasvuolosuhteiden, oman käytöksen tai lastensuojelun tukitoimien tarvitsemisen perusteella. Myös kiireellinen lastensuojelun tarve tarkoittaa automaattisesti lastensuojelun asiakkuuden alkamista. (Lastensuojelulaki 417/2007 § 26—27.) Kun lastensuojelun tarve on todettu ja asiakkuus avattu, on avohuollon tukitoimia järjestettävä ilman viivytelyä. Avohuollon palveluilla ja tukitoimilla pyritään edistämään lapsen kehitystä sekä tukemaan huoltajia lapsen kasvatustehtävässä. Yhteistyö lapsen huoltajien kanssa on kaikessa lastensuojelussa tärkeää, joten siihen tulee pyrkiä mahdollisuuksien mukaan. (Lastensuojelulaki 417/2007 § 34.)

Avohuollon tukitoimia ovat esimerkiksi hoito- ja terapiapalvelut, tehostettu perhetyö ja perhekuntoutus. Sosiaalipalveluiden puolelta avohuollon tukitoimina voidaan tarjota myös taloudellista tukea asumisen turvaamiseksi, kotipalvelua, kotona tehtävää perhetyötä sekä tukihenkilö- tai vertaisryhmätoimintaa. (Lastensuojelulaki 417/2007 § 36.) Myös avohuollon sijoitusta voidaan käyttää lastensuojelun tukitoimena, jos on tarvetta tuen tarpeen arvioimiselle tai kuntouttavalle jaksolle. Avohuollon sijoitukseen tarvitaan lapsen huoltajan lupa, toisin kuin kiireellisen sijoituksen yhteydessä.

Yleisesti lastensuojelun avohuollon tehtävänä on järjestää lapsen ja perheen tilanteeseen kulloinkin sopivia tukimuotoja, jotka parhaiten vastaavat lapsen tarpeita ja yksilökohtaista tilannetta. Avohuollon tukitoimet ovat aina ensisijainen ratkaisu ennen perheen elämään enemmän kajoavia ratkaisuja, kuten huostaanottoa. (Lastensuojelun käsikirja 2016.) Avohuollon lastensuojelu voi siis yksittäisen lapsen kannalta tarkoittaa hyvin vaihtelevia tukitoimia niin kestoaltaan, tiheydeltään kuin vaikuttavuudeltaankin. Tällöin myös tukitoimien vaikutus lapsen elämään ja näkymiseen päivähoidossa vaihtelee äärimmäisen paljon. Kun yhden lapsen kohdalla perheessä saattaa käydä kerran viikossa joku auttamassa siivoamisessa, voi toisen lapsen perheessä olla intensiivistä perhetyötä monta kertaa viikossa tai lapsi olla jopa sijoitusjaksolla poissa kotoa. Avohuollon tukitoimien määrä vaikuttaakin myös siihen, kuinka isoja aukkoja lapsen turvallisessa kasvuympäristössä on. Mitä enemmän tukitoimia, sitä isompien haasteiden edessä lapsi ja hänen perheensä luultavasti ovat, jolloin myös päiväkodissa tarvittava tuen määrä kasvaa.

3.3 Sijaishuolto

Sijaishuollon lastensuojelu on lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua, johon voi kuulua lapsen sijoitus ja huostaanotto. Näitä toimia edeltävät lastensuojelutarpeen arviointi sekä erinäiset avohuollon tukitoimet. (Lastensuojelun käsikirja n.d.) Sijoitus voidaan järjestää avohuollon tukitoimena tai kiireellisenä sijoituksena, mutta molempia ilmentää niiden lyhytaikaisuus. Sijoitukseen voidaan päätyä, mikäli lapsen kasvuolosuhteet ovat vaarantuneet kotona tai lapsi itse käyttäytyy omaa terveyttään uhaten. Lisäksi tilanteen tulee olla sellainen, etteivät avohuollon tukitoimet riitä perheen auttamiseksi, ja että sijoitus on lapsen edun kannalta paras vaihtoehto. (Lastensuojelulaki 417/2007 § 37, 38, 40.)

Sijoituksen aikana lapsen hoito järjestetään sijaishuoltona lapsen tarpeisiin parhaiten vastaavalla tavalla, mikä voi tarkoittaa sijaisperhettä, ammatillista perhekotia, laitoshuoltoa tai sukulaisen luona asumista. (Lastensuojelun käsikirja n.d.) Huostaanotto puolestaan on sijoituksen pidempiaikainen muoto ja voimassa toistaiseksi, ellei edellytyksiä huostaanoton lopettamiselle ilmene ennen 18 vuoden ikää (Lastensuojelulaki 417/2007 § 47). Sijaishuoltoon päädytään siis silloin, kun lapselle tai perheeseen on jo ehtinyt syntyä sellainen ongelma, jonka selvittämiseen ei ole riittänyt avohuollon lastensuojelun tukitoimet.

Sijaishuollon piirissä oleva päiväkotikäinen lapsi vaatii erityistä tukea myös päiväkotiympäristössä. Lapsen stressaava ja mahdollisesti hyvinkin äkillisesti muuttunut elämäntilanne näkyy eri tavoin myös päivähoidossa, joten henkilökunnan on tärkeää osata reagoida lisääntyneeseen tuen tarpeeseen. Lapsi voi elää epätietoisuudessa omasta tulevaisuudestaan, jos päätöstä lapsen mahdollisesta pidempiaikaisesta sijoittamisesta ei ole vielä tehty. Myös tuore päätös huostaanotosta on lapsen elämässä iso kriisi, kun syntymäkoti vaihtuu uuteen ja usein vieraaseen asuinpaikkaan. Samalla myös lapsen päivähoitopaikka saattaa vaihtua esimerkiksi uuden asuinpaikangin myötä. Sijaishuollon kaikissa vaiheissa päiväkodissa olevalla lapsella onkin erityisen suuri tuen tarve, joten päiväkodin henkilöstön olisi tärkeää saada tietoonsa lapsen lastensuojellinen tilanne. Lapsen erityisen tuen tarve voidaan tällöin arvioida ja siihen voidaan vastata erilaisilla toimenpiteillä, kuten pedagogisilla tai henkilöstöllisillä ratkaisuilla (Varhaiskasvatuksen perusteet 2017).

4 Lapsen tukeminen varhaiskasvatuksessa

Päivähoitoa tarjotaan lastensuojelulain mukaisesti ehkäisevän lastensuojelun palveluna edistämään lasten kehittymistä ja yleistä hyvinvointia sekä tukemaan huoltajia heidän kasvatustehtävässään (Lastensuojelulaki 417/2007 § 3 a). Varhaiskasvatus 2015 -tilaston mukaan vuonna 2015 noin 68 prosenttia 1—6-vuotiaista lapsista oli varhaiskasvatuksen piirissä. Lapsi viettää päivähoidossa tai esiopetuksessa säännöllisesti useamman tunnin päivässä, mikä antaa varhaiskasvatuksen henkilöstölle muita ammattiryhmiä paremmat mahdollisuudet havainnoida lasten käyttäytymistä ja siinä ilmeneviä muutoksia tai ikätasoisia poikkeamia. Päivähoidon merkitys varhaisen vaiheen ongelmien tunnistamisessa ja tuessa onkin erityisen suuri. (Araneva 2016: 118.)

4.1 Ennaltaehkäisy ja varhainen tuki

Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) on kirjattu tuen tarpeen tunnistaminen ja tarkoituksenmukaisen tuen tarjoaminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa yhdeksi laadukkaan varhaiskasvatuksen piirteeksi. Jo pelkkä varhaiskasvatukseen osallistuminen luo hyvää perustaa lapsen oppimiselle, kehitykselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia pyritään ehkäisemään ja tuen tarpeen ilmaantuessa tilanteeseen puututaan. Tuella on tarkoitus edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia sekä ennaltaehkäistä ongelmien syntymistä, kasvamista ja monimuotoistumista. Tukimuotoina voidaan toteuttaa esimerkiksi pedagogisia ja rakenteellisia järjestelyjä. Rakenteellisiin järjestelyihin kuuluu perusteiden mukaan muun muassa päiväkodin ryhmäkokojen pienentäminen ja henkilökunnan mitoitus. Pedagogisia tukimuotoja ovat puolestaan esimerkiksi erityislastentarhanopettajan konsultaatiot ja lapsikohtainen ohjaaminen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 52—56.)

Lastensuojelun keskusliitto on laatinut varhaiskasvatuksen työntekijöille Suojele-tuotoimi – yhteistuumin lapsen asialla -materiaalin, jonka tarkoituksena on tukea varhaiskasvatuksen työntekijöiden ehkäisevää työtä. Materiaalista varhaiskasvattaja saa tietoa siitä, millaista on ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö varhaiskasvatuksessa. Materiaali on laadittu parantamaan päivähoidon ja lastensuojelun yhteistyötä sekä selventämään osapuolien vastuunjakoa ja velvollisuuksia. (Lastensuojelun keskusliitto 2016.)

Raivio (2016) pohtii artikkelissaan, olisiko mahdollista, että varhaisempi puuttuminen ja lapsille ja perheille jo aiemmin tarjottu tuki voisivat vähentää viimesijaisten lastensuojelupaikkojen tarvetta. Kysymys on tärkeä, ja vaikka artikkeli koskeekin jo kouluikäisiä lapsia, voidaan sitä soveltaa myös päivähoitoon ja varhaiskasvatukseen. Hyve-malli on pääkaupunkiseudulla vuonna 2012 käyttöön otettu päivähoidon ja neuvolan keskustelun ja terveystarkastuksen yhdistelmä lasten ja perheiden hyvinvoinnin tueksi. Malli otettiin käyttöön, sillä koulun aloitusvaiheen oppimisvaikeuksia voidaan ennakoida jo lapsen ollessa nelivuotias. (Tarkka, Komi, Nevanen & Tuominiemi-Lilja 2013: 4—5.) Riittävällä tuella tarpeeksi varhaisessa vaiheessa voidaan siis vaikuttaa lapsen pärjäämiseen tulevaisuudessa. Päivähoidon työntekijöiden panostus lasten hyvinvoinnin tueksi on tärkeässä asemassa heidän tulevaisuutensa kannalta. Opinnäytetyömme pyrkiikin selvittämään, millaista tukea päivähoidossa tarjotaan lapsille, jotka ovat jo lastensuojelun piirissä.

4.2 Aikuisen myönteisen tuen ja läsnäolon tärkeys

Rosenthalin ja Jacobsonin (1968) tunnetussa tutkimuksessa opettajalle kerrottiin, kuinka osan oppilaista uskottiin testien perusteella kehittyvän nopeammin kuin muut oppilaat. Todellisuudessa nämä oppilaat oltiin valittu täysin sattumanvaraisesti ilman minkäänlaista tietoa heidän tulevasta kehityksestään. Tutkimus osoitti, että opettajien odotukset lasten kehityksestä kävivät toteen. Erityisen suuri vaikutus opettajien odotuksilla oli nuorimpiin, ensimmäisen ja toisen luokan oppilaisiin. (Rosenthal & Jacobson 1968: 16—20.) Vaikkakin tämän tutkimuksen kohderyhmänä ovat kouluikäiset lapset, se herättää silti kysymyksen siitä, onko lastentarhanopettajien odotuksilla vastaavanlaisia vaikutuksia. Määttä ja Rantala (2016) käsittelevät aihetta yleisesti erityistä tukea tarvitsevien lasten näkökulmasta, ja samat odotusten vaikutukset ovat havaittavissa tässäkin asetelmassa. Usein päiväkodin työntekijöillä on ennako-oletuksena se, että erityistä tukea tarvitsevat lapset vaativat työntekijältä ylimää räisiä ponnisteluja ja erikoisosaamista. (Määttä & Rantala 2016: 142.) Tällaisesta lähtökohdasta on varmasti haastavaa, ellei jopa mahdotonta lähteä rakentamaan myönteistä vuorovaikutusta. Toivomme tutkimuksemme selvittävän, onko lastentarhanopettajilla jonkinlaisia odotuksia lastensuojelun piirissä olevia lapsia kohtaan, ja kuinka nämä odotukset mahdollisesti vaikuttavat lastensuojelulasten kasvuun ja kehitykseen.

Odotusten lisäksi myös aikuisen käyttämät eleet ja sanat vaikuttavat lapseen ja hänen käyttökseen. Stevenson (1965) käsittelee artikkelissaan aikuisen sosiaalisen vahvistamisen vaikutuksia lapsen käyttöön. Hän toteaa, kuinka esimerkiksi aikuisen positiivinen kannustaminen ja kommentointi saa lapsen suoriutumaan tehtävästä nopeammin, kuin pelkkä passiivinen läsnäolo. Aikuisen antama kritiikki saa puolestaan pienen lapsen (5-vuotiaan) luovuttamaan nopeasti. (Stevenson 1965: 103—104.) Tämä näkemys vahvistaa oletustamme siitä, että aikuisen rooli lapsen hyvinvoinnin tukena on tärkeä. Aikuisen kannustaminen voi konkreettisesti vaikuttaa lapsen suoriutumiseen erilaisissa tehtävissä. Myös Kalliala (2008) on tutkinut päiväkodin työntekijän ja lapsen välistä vuorovaikutussuhdetta ja sen parantamista. Hän näkee lämpimän vuorovaikutuksen, lapsen yksilöllisen kohtaamisen sekä tuen antamisen laadukkaana varhaiskasvatuksen peruspiireinä. Kuitenkin suomalaisessa kulttuurissa on yleistä tietynlainen etäisyyden pitäminen, mikä tekee monelle työntekijälle haasteelliseksi muodostaa läheinen suhde hoidettaviin lapsiin. (Kalliala 2008: 67, 259.) Suomalaisessa päivähoidossa onkin siksi tärkeää kartoittaa työntekijöiden ja lasten vuorovaikutuksen nykyistä laatua ja etsiä keinoja parantaa lapsille tarjottua tukea.

Edelliset esimerkit vaikuttavat toisiinsa nähden ristiriitaisilta. Yhtäältä aikuisen stereotyyppioista tai ennako-oletuksista ja omista henkilökohtaisista arvoista kumpuavat käyttäytymismallit voivat olla täysin perusteettomia ja ohjata lasta mielivaltaisesti mihin suuntaan tahansa. Toisaalta taas positiivisella, oikein kohdennetulla ja tiedostetulla vahvistamisella voi olla lapsen kasvun ja kehityksen kannalta merkityksellisetkin vaikutukset. Haluamme opinnäytetyössämme herättää ajatusta siitä, miten ja millaiset ennako-oletukset tai -tiedot palvelevat lapsen parasta.

4.3 Moniammatillinen yhteistyö ja huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Araneva (2016) toteaa päivähoidon työntekijöillä olevan muita ammattiryhmiä paremmat mahdollisuudet huomata lapsen käytöksessä muutoksia, sillä lapsi viettää merkittävän osan hereillä oloajastaan varhaiskasvatuksessa. Olisi kuitenkin myös huomioitava aikuisen valmiit odotukset ja mielikuvat tutusta lapsesta, ja kuinka nämä odotukset vaikuttavat aikuisen arvioon. Lapsi saattaa näyttäytyä tutulle aikuiselle hyvin erilaisessa valossa kuin tuntemattomalle tai vähemmän tutulle aikuiselle. Tästäkin syystä moniammatillinen yhteistyö myös neuvolan kanssa on olennaisen tärkeää lapsen hyvinvoinnin kannalta. Siinä missä tuttu aikuinen huomaa muutoksen lapsen käytöksessä, vähemmän tuttu katsoo häntä ilman aiempien kokemusten värittämiä odotuksia. Toisaalta, kuten Rosenthal ja

Jacobson (1968) tutkimuksessaan toteavat, ennakkokäsitykset voivat muokata myös ammattilaisen mielikuvia, ja etenkin pienten lasten kohdalla aikaansaada niin sanotun itseään toteuttavan ennusteen (Rosenthal & Jacobson 1968: 16—20).

Moore ja Skinner (2010) esittelevät artikkelissaan tutkimustaan siitä, millaisia palveluita ja tukimuotoja lapset ja perheet tarvitsisivat. Erityisesti artikkeli käsittelee moniammatillista yhteistyötä ja integraatiota. Integraation tulee lähteä poliittista päätöksistä asti, jotta palveluiden saatavuus ja varhainen tuki olisi mahdollista. Palveluiden integraatio tarkoittaa sitä, että palvelut toimivat toisiinsa sulautuen, muodostaen uudenlaisia kokonaisuuksia. Jotta työtiimi olisi vahvasti integroitu, sen tulisi pitää sisällään poikkitieteellisesti eri alojen ammattilaisia. Tiimin jäsenillä tulisi olla mahdollisuus jakaa rooleja ja ylittää ammattirajoja. Onnistunut integraatio helpottaa palvelujen saatavuutta ja mahdollistaa varhaisemman tuen sekä tuottaa laaja-alaisempaa ja laadukkaampaa palvelua. (Moore & Skinner 2010: 1—11.)

Poikkitieteellinen tiimi päiväkodissa voisi tarkoittaa esimerkiksi ryhmää, jossa koulutustaustaltaan olisi yksi lastentarhanopettaja kandidaatti, yksi varhaiskasvatukseen erikoistunut sosionomi sekä yksi lähihoitaja. Moniammatillisesti integroitu palvelujärjestelmä ja työtiimit tukisivat vahvemmin kaikkia perheitä ja lapsia ja vastaisivat useisiin eri haasteisiin. Kiistämättä sitä, että päiväkotitoiminta on avainasemassa ennaltaehkäisevän lastensuojelun ja varhaisen puuttumisen kohdalla, myös kuntouttavaa työtä tulisi hyödyntää päiväkodeissa. Päiväkodin tavoitteena on vastata kaikenlaisten ja kaikenlaisissa tilanteissa olevien lasten ja perheiden tarpeisiin. Alasuutari (2010) nostaa tutkimuksessaan esiin myös yhteistyön päiväkodin työntekijöiden ja lapsen vanhempien välillä lapsen asioista keskusteltaessa. Hän selvitti tutkimuksessaan muun muassa työntekijöiden näkökulmaa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen. Työntekijöille se merkitsi erityisesti vanhempien kohtaamista, vaikka näiden osalta huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö rajoittuikin pitkälti oman lapsen asioista puhumiseen. (Alasuutari 2010: 39—40, 55.) Tämä tutkimustulos nostikin esiin kysymyksen, kuinka paljon lastensuojelun asiakkuus ja erityisesti lapsen sijoitettuna oleminen vaikuttaa huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön, ja sitä kautta myös koko lapsen henkilökohtaiseen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Kaukoluonnon (2010: 194) tutkimus esittelee mielenkiintoisen idean perhetyöntekijästä päiväkodissa. Hänen tehtävänsä olisi juuri ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön tehostamisessa. Perhetyöntekijän tehtävinä olisi muun muassa olla välitön tuki vanhemmalle

sekä yhteistyöntekijä eri alojen asiantuntijoiden, esimerkiksi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden ja poliisin, kanssa. Kyseinen kehittämis ehdotus oli noussut päiväkodin työntekijöiltä ja johtajalta. Perhetyöntekijältä kaivatut ominaisuudet kuvastavat sitä, millaista tarvetta päiväkodeissa esiintyy. Tarvittaisiin joku, joka osaisi antaa tukea vanhemmille ja toimia moniammatillisessa yhteistyössä haastavissakin tilanteissa.

Myös Hyve-mallin mukaisesti toteutetuissa laajoissa neljävuotistarkastuksissa moniammatillinen yhteistyö on merkittävässä osassa. Käytännössä Hyve-mallin tarkoitus on helpottaa neuvolan ja päivähoidon sekä perheiden välistä yhteistyötä ja viestintää. Ongelmien ennaltaehkäisyn ja havaitsemisen tueksi laajaan terveystarkastukseen on otettu vuodesta 2009 lähtien mukaan myös terveydenhoitajan ja lääkärin tarkastukset. Tarkastuksessa ei käydä läpi vain lapsen terveydellistä tilaa, vaan lisäksi pyritään kartoittamaan perheen elämäntilannetta ja havaitsemaan mahdollisia haasteita tai ongelmia. (Tarkka, Komi, Nevanen & Tuominiemi-Lilja 2013: 4—5; Lastenneuvolakäsikirja 2015.) Hyve-malli osoittaa, kuinka tärkeää moniammatillinen yhteistyö on osana perhepalveluita ja lasten hyvinvoinnin edistämistä. Siksi haluaisimmekin tutkielmassamme selvittää päivähoidon työntekijöiden kokemuksia myös siitä, miten hyvin he ovat saaneet lastensuojelun puolelta tietoa päivähoidossa olevan lapsen tilanteesta. Vaikka opinnäytetyömme keskittyykin päiväkodin työntekijöiden näkökulmaan, on sujuvalla moniammatillisella yhteistyöllä kiistaton merkitys lapsen kokonaisvaltaisen tukemisen onnistumisessa.

5 Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyömme tavoitteena oli selvittää lastentarhanopettajien kokemuksia lastensuojelun asiakkaina olevien lasten tukemisesta Helsingin päiväkodeissa. Kartoitimme, millaista konkreettista tukea tällaisille lapsille voidaan päiväkodissa antaa ja eroaako se jollain tavalla yleisesti kaikille lapsille tarjottavasta päivähoidosta. Haastattelimme tutkielmamme varten kahta työntekijää helsinkiläisistä päiväkodeista. Molemmilla haastateltavilla on lastentarhanopettajan koulutus ja he ovat toimineet alalla muutamia vuosia. Vaikka haastateltavia oli lukumäärällisesti vähän, toi haastatteluihin lisäarvoa päiväkotien sijainti eri puolilla Helsinkiä sekä muun henkilökunnan osallistaminen kysymyksiin vastaamisessa varsinaisia haastatteluja ennen. Molemmat haastateltavat olivat saaneet mahdollisuuden näyttää lähettämäämme kysymysrunkoa myös työkavereilleen, jotta muidenkin kuin haastateltavien kokemukset lastensuojelun asiakkaina olevien lasten tukemisesta

pääsisivät esille. Näin haastatteluihin saatiin kattavia vastauksia, joista kävi ilmi haastattelvien näkemyksen lisäksi myös heidän työpaikkansa yleisempi näkemys. Haimme opinnäytetyöllemme tutkimusluvan Helsingin kaupungilta toukokuussa 2017, ja sovitut haastattelut toteutimme saman vuoden kesä- ja syyskuussa.

Tutkielmamme pohjana olivat seuraavat kolme teemaa:

- Minkälaisia kokemuksia päiväkodin työntekijöillä on lastensuojelun asiakkaina olevien lasten tukemisesta
- Mitä olemassa olevia toimintamalleja päiväkodista löytyy lastensuojelun asiakaslapsien tukemiseen
- Mitä haasteita työntekijät ovat kokeneet lasten tukemisessa, ja miten näitä haasteita voitaisiin vähentää

5.1 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmäksi valitsimme kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän. Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimusmenetelmän perustana voidaan pitää todellisen elämän kuvaamista. Tietoa kerätään pääasiassa suoraan muilta ihmisiltä, joten kokemuksellisuus ja ainutlaatuisuus luonnehtivat tätä tutkimustyyppiä. Tutkijan oma näkemys ja aiemmat tiedot tutkimuksen kohteena olevasta asiasta tuovat myös oman lisänsä tehtävään tutkimukseen, mikä selittää laadullisten tutkimusten ainutlaatuista luonnetta. Tavallista on, että tutkimussuunnitelma muotoutuu ja tarkentuu vasta tutkimuksen edetessä. Tutkittavien kohdejoukko muotoutuu kvalitatiivisessa tutkimuksessa tarkoituksenmukaisesti ja saadut tulokset sijoittuvat yleensä vahvasti tiettyyn aikaan ja paikkaan. Tuloksia luonnehtivat myös niiden kuvailevaisuus ja monitahoinen tulkitseminen, minkä takia niitä ei yleensä voi esittää määrällisessä muodossa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2016: 161—164.)

Laadullisessa tutkimuksessa on yleistä, että tutkimuksen eri vaiheet eivät välttämättä tapahdu selkeässä järjestyksessä, vaan kietoutuvat toisiinsa. Tutkimuksen edetessä pitää usein palata aiempiin työvaiheisiin ja määritellä uudelleen esimerkiksi tutkimuskysymyksiä. (Eskola & Suoranta 2008: 16.) Omassa opinnäytetyössämme pääsimme toteamaan tämän käytännössä, kun huomasimme laatineemme tutkielmalle liian monia erilli-

siä tavoitteita, joihin ei kaikkiin ollut mahdollista päästä. Myös tutkimusongelman asettelua päädyimme muokkaamaan muutamaa otteeseen, kun alkuperäinen ajatus ei enää täysin vastannutkaan siihen asti tehtyä tutkielmaa.

Valitsimme kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän, sillä tarkoituksenamme oli tutkia, miten haastatellut lastentarhanopettajat kokivat voivansa tukea lastensuojelun asiakkaina olevia lapsia. Kvalitatiivinen tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedon hankintaa, joten se sopii hyvin tutkimusmenetelmäksi todellisiin tilanteisiin. Laadullisessa tutkimuksessa myös käytetään usein tiedonkeruumenetelmänä haastattelua, jotta tutkittavien omat ajatukset ja näkökulmat pääsevät mahdollisimman hyvin esille. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2016: 164.) Toteutimme opinnäytetyömme tiedonkeruun teemahaastatteluiden avulla ja pidimme haastattelut lastentarhanopettajien omassa ympäristössä päiväkodissa.

5.2 Aineistonkeruu

Tutkielman aineiston päädyimme keräämään teemahaastatteluiden avulla, sillä halusimme tietää päiväkotien henkilöstön omista kokemuksista lastensuojelun asiakkaina olevien lasten tukemisesta. Koimme myös, että haastatteluiden avulla opinnäytetyöhömme oli mahdollista saada kattavimmin aineistoa. Haastattelu on kvalitatiivisissa tutkimuksissa suosittu aineistonkeruumenetelmä, jonka etuna on ennen kaikkea joustavuus. Haastattelun avulla ihmiset pystyvät kertomaan näkemyksiään mahdollisimman vapaasti ja toisin kuin kyselylomakkeen kanssa, haastattelussa on mahdollista toistaa kysymys tai tarkentaa sitä. Haastattelussa kysymysten järjestystä voi muuttaa vapaasti ja vastauksissa on enemmän tulkinnanvaraa. Tavallisesta keskustelusta haastattelu eroaa muun muassa siinä, että haastattelulla on etukäteen mietittyjä tavoitteita, joita kohti keskustelu etenee. Haastatteliija myös ohjaa keskustelun kulkua ja toimii pitkälti kysymysten esittäjänä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2016: 204—208.)

Käytimme opinnäytetyömme tiedonkeruumenetelmänä teemahaastattelua, joka mielletään tyypiltään puolistrukturoiduksi haastatteluksi. Teemahaastattelussa olennaiset teemat mietitään tarkkaan etukäteen, mutta kysymysten asettelu ja järjestys voivat vaihdella. Tarkoituksena on, että haastateltava saa teemojen puitteissa kertoa mahdollisimman vapaasti oman kokemuksensa tutkitusta aiheesta. Vaikka teemojen järjestys ja esitettävät kysymykset voivat vaihdella eri haastatteluissa, käydään kaikki aihealueet jokai-

sen haastateltavan kanssa läpi. (Hirsjärvi & Hurme 2014: 47—48.) Koimme, että teemahaastattelu palveli parhaiten omaa tutkielmaamme, sillä täysin strukturoitu haastattelu olisi voinut jättää tärkeitä näkökulmia ja ajatuksia kokonaan pois, kun taas avoin haastattelu olisi saattanut johdattaa keskustelua väärille urille. Ryhmähaastattelu puolestaan olisi saattanut painostaa haastateltavia vastaamaan kysymyksiin hyvin yleisellä linjalla ja saada heidät varomaan omien näkemystensä esiin tuomista. Teemahaastattelu tiedonkeruumenetelmänä mahdollisti niin pitkät kuin lyhyetkin vastaukset, sekä kysymysten joustavan muotoilun haastatteluiden aikana. Myös ajallisesti suunnitellut teemahaastattelut olivat mahdollista toteuttaa, vaikkakin haastateltavia kertyi harmittavien aikatauluongelmien ja poisjääntien takia lopulta vain kaksi.

Kriteerinä haastateltavien valinnalle oli, että heiltä löytyy kokemusta lastensuojelun asiakkaina olevista lapsista ja heidän kanssaan työskentelystä. Lähetimme saatekirjeen ja teemahaastattelun rungon haastateltaville etukäteen sähköpostilla, jotta heillä olisi aikaa tutkia kysymyksiä jo ennalta ja miettiä vastauksiaan. Haastattelut teimme yksitellen, jotta haastateltavat saivat rauhassa esittää omia ajatuksiaan ja mielipiteitään ilman ylimääräisten henkilöiden läsnäoloa haastattelutilanteessa. Molemmat haastateltavat olivat perehtyneet kysymyksiin huolella ja konsultoineet työkavereitaan vastauksia miettiessään, mikä teki haastatteluista hyvin kattavia ja onnistuneita. Huolehdimme tutkielmaan osallistuneiden henkilöiden anonymiteetista läpi opinnäytetyön teon. Myöskään tutkielmaan osallistuneiden päiväkotien tarkempia sijainteja tai nimiä ei tutkielmassa mainita, sillä emme kokeneet nimiä tulosten kannalta olennaisiksi. Haastateltavat olivat itsekkin tyytyväisiä mahdollisuudesta osallistua tutkielmaan täysin nimettömästi.

5.3 Aineiston analysointi

Nauhoitimme tekemämme teemahaastattelut, joten aloitimme aineiston analysoinnin litemoimalla eli kirjoittamalla haastattelut ylös sanasta sanaan. Analyysimenetelmänä käytimme teemoittelua, sillä koimme saavamme sen avulla parhaiten vastauksia tutkimustehtäväämme. Teemoittelun tarkoitus on analysoida aineistosta sellaisia asioita, joista moni haastateltava on ajatellut samansuuntaisesti. Esiin voi nousta myös vain yhden haastateltavan mainitsemia seikkoja, jotka ovat kuitenkin olennaisia tutkielman tulosten kannalta. (Hirsjärvi & Hurme 2014: 173.) Analyysivaiheessa järjestimme haastatteluista saamamme aineiston teemoittain, jotta pystyimme tekemään johtopäätöksiä aineistoista ja saamaan selville tutkielman tulokset. Analysoinnissa käyttämämme teemat olivat aluksi samoja, jotka ohjasivat haastatteluja.

Koska toinen haastatteluista pidettiin jo kesäkuussa ja toinen vasta syyskuussa, analysoimme molemmat haastattelut alkuvaiheessa erikseen. Molemmat haastattelut pidettyämme aloitimme aineistojen vertailun ja etsimme niistä eriäväisyyksiä sekä yhtäläisyyksiä määrittelemiemme teemojen mukaan. Tuloksia raportoidessa yhdistelimme ja muokkasimme aiemmin kysymysrungossa olleita teemoja kuvaamaan selkeämmin tutkimuksessa esiin nousseita tuloksia, mutta pitäydyimme kuitenkin teemojen sisällä. Lopullisen muotonsa teemat saivat analyysin loppuvaiheessa, kun yhdistelimme teemahaastattelun rungon viisi teemaa vastausten perusteella kolmeksi, kattavammaksi teema-alueeksi. Valitsimme haastatteluista myös lyhyitä lainauksia havainnollistamaan tutkimustuloksiamme. Mielestämme valitut lainaukset auttavat konkretisoimaan tutkimuksen tuloksia ja antavat samalla esimerkkejä haastateltavien kokemuksista.

6 Tulokset

6.1 Kokemukset tukemisesta

Haastattelujen perusteella lastensuojelun piirissä olevien lasten tukemisen mahdollisuudet koetaan päiväkodissa hyviksi. Erityisesti tähän vaikuttaa päiväkodin ammattitaitoinen henkilökunta. Varhaista tukemista korostettiin paljon molemmissa haastatteluissa. Tärkeää on, että jokaista lasta kohdellaan tasavertaisesti ja ongelmiin vastataan heti, kun niitä havaitaan. Haastatellulta kysyttäessä millaisia ovat hänen kokemuksensa kyseisistä valmiuksista hänellä ja päiväkodin henkilöstöllä, hän vastaa:

Kylhän meil aika hyvät valmiudet on... ..meil on niinku valmiudet auttaa ketä tahansa tuen tarpeessa olevaa lasta. Et meil on ne tietyt menetelmät, millä me edetään ja just se niinkun yhdenvertaisuus, et me toimitaan kaikkien kanssa samalla tavalla. Et jos nähdään et joku tarvitsee tukea, niin lähdetään heti asioiden kanssa eteenpäin. (H 1)

Kokemuksen kautta lastentarhanopettajat ovat kerryttäneet valmiuksiaan tukea eri haasteita kohtaavia lapsia. Haastatteluista selviää, ettei päiväkodeissa ole valmista ohjetta siihen, kuinka lastensuojelun asiakkaana olevan lapsen kanssa tulisi toimia. On kuitenkin olemassa menetelmiä, joiden mukaan toimitaan. Haastattelujen perusteella nämä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaiset toimintamuodot ja -menetelmät riittävät

kohtaamaan lastensuojelun asiakaslapsen päiväkodissa. Ammattitaidosta ollaan päiväkodeissa hyvin varmoja, eikä yleiselle ohjeistukselle välttämättä ole tarvetta.

Ennako-odotukset eivät vaikuta siihen, kuinka lapset ja perheet kohdataan päiväkodissa. Päiväkotiin tullessaan mitkään lapsesta saadut ennakkotiedot eivät saa vaikuttaa siihen, kuinka lasta kohdellaan. Ensimmäinen haastateltu sanookin, ettei niin käy heidän päiväkodissaan, jossa henkilökunta on ammattitaitoista. Lapsen ja perheen tarpeisiin vastaamiseen pyritään yhteistyöllä ja keskustelujen kautta. Ennakkotiedot koetaan lähinnä avuksi ymmärtämään lasta ja hänen reaktioitaan eri tilanteissa. Jokaisen lapsen nähdyn ja kohdatun tuleminen yhtäläisellä tavalla on merkityksellistä. Erityistä huomiota ei anneta lapselle vasta, kun tieto lastensuojelun asiakkuudesta tulee ilmi, vaan huomio kiinnitetään tiedon mukana entistä tarkemmin niihin erityistarpeisiin, joita lapsella on.

Aiemmin esittelimme Rosenthalin ja Jacobsonin (1968) tutkimuksen, jossa ammattilaisenkin mielikuvat voivat saada alkuunsa itseään toteuttavan ennusteen (Rosenthal & Jacobson 1968: 16—20). Silloin esimerkiksi lapsi, jonka tiedetään tulevan haastavasta taustasta, voidaan odottaa vaativan enemmän huomiota kuin joku toinen lapsi. Haastatteluistamme emme saaneet tietoa siitä, kuinka alitajuiset mielikuvat vaikuttavat toimintaan. Puhuessamme ennako-odotuksista, tarkoitamme sellaisia tiedostettuja asioita, joita lapsen taustasta ollaan kerrottu työntekijöille. Nämä ennako-odotukset eivät siis tässä tarkoita henkilöstön alitajuntaisia olettamuksia, jotka ohjaavat toimintaa ilman, että sitä välttämättä huomaakaan. Avaamme pohdinnassa tätä aihetta hieman lisää, sillä sen tutkiminen jatkossa voisi olla mielenkiintoista.

6.2 Tukemisen olemassa olevat toimintamallit

Lastensuojelun asiakkaille ei haastattelun perusteella ole erityisiä tukimuotoja, vaan kaikille lapsille on samat, varhaiskasvatukselliset tukimuodot. Näistä aloitetaan aina, jos huomataan lapsen tarvitsevan erityistä tukea. Kun lapselle annettavista tukimuodoista keskustellaan, mukana on lastentarhanopettajan lisäksi päiväkodin johtaja sekä erityislastentarhanopettaja. Tukimuodoista sovitaan yhdessä vanhempien tai huoltajien kanssa. Lapsen kannalta on tärkeää, että huoltajat ovat mukana sovituissa tukimuodoissa. Lapsen kehityksen kannalta yhtenäiset toimintamuodot sekä kotona että päiväkodissa ovat tärkeitä. Haastateltu kuvaa asian seuraavasti:

..ne on ihan yhteistyös niinku huoltajien kans sit et mitä sovitaan ja mitä tehdään ja, miten niinku yhdessä toimitaan. Et se ei voi olla vaan niinku yksipuolista et me tääl päiväkodissa toimitaan tietyllä tavalla ja sitte kotona toisella tavalla, vaan sitte et niinku yhdessä sovitaan sellaset askeleet, millä toimitaan ja lähetään liikkeelle ni, autetaan. (H 1)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) mukaisesti varhaiskasvatuksellisen tuen lähtökohtana ”ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen ja kehitykseen liittyvät tarpeet.” Lasta tuetaan yksilöllisesti toteuttaen inkluusion periaatetta. Lapselle on mahdollistettava positiivisia onnistumisen kokemuksia, jotka tukevat lapsen myönteisen minäkuvan muodostumista. Yhteistyö huoltajien kanssa korostuu erityisesti silloin, kun lapsi tarvitsee tukea. Haastateltu korostaakin, että tuen tarpeen ilmetessä lapsi on keskiössä:

Et sitä vartenhan me ollaan täällä. Et toki se perhe on siinä läheisesti myös mukana, mutta erityisesti se lapsi, et hän kokee et hän on täällä niinkun, turvassa. Et tääl on auttavii ja ymmärtäväisii aikuisii, ni se on se meidän lähtökohta. (H 1)

Havainnoinnin ja varhaiskasvatuksellisten tukimuotojen jälkeen siirrytään erityisen tuen piiriin ja konsultoidaan päiväkodin omaa erityislastentarhanopettajaa. Pedagogisten tukitoimien mukaisesti erityislastentarhanopettaja voi käydä ryhmässä ja auttaa ryhmän työntekijöitä tuen antamisessa. Tämä on erityisen tärkeää siksi, että erityislastentarhanopettajan tuomaa asiantuntijuutta ei välttämättä löydy ryhmän aikuisilta. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö kulkee myös jatkuvasti mukana.

Toimivaksi tukimuoto havaitaan, mikäli sillä huomataan olevan vaikutusta lapseen ja että se on lapselle hyödyksi. Lapsi kehittyy toimivan tuen avulla. Haastattelujen perusteella selviää, että mahdollisia päivähoidossa lapselle tarjottavia tukimuotoja on paljon. Konkreettisina esimerkkeinä nousivat kuvakortit, liikennevalo-menetelmä sekä rauhoittumispaikat. Kaikkein tärkein tuki koettiin kuitenkin löytyvän aikuisen läsnäolosta ja lapsen kohtaamisesta:

.. on hyvinki paljon erilaisia menetelmiä mitä käytetään. Mut ehkä paras on just se aikuisen oma läsnäolo, rauhottava vaikutus, että.. että ollaan niinku sitä lasta varten mahdollisimman paljon paikalla. (H 2)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) käydään läpi kaikkia näitä erilaisia toimintamuotoja ja monipuolisia työtapoja. Myös siellä mainitaan sensitiivisen läsnäolon merkitys lapsen kohtaamisessa. Kuten haastateltu sanoo yllä olevassa sitaatissa, läsnä-

olo on paras mahdollinen menetelmä lapsen tukemisessa. Haluamme painottaa haastatteluidenkin perusteella esiin noussutta mielipidettä siitä, kuinka tärkeää aikuisen turvallinen läsnäolo on. Pohdimmekin aihetta vielä lisää viimeisessä luvussa, sillä näemme läsnäolon erityisen merkityksellisenä pienten lasten kanssa työskenneltäessä.

Molemmissa haastatteluissa puhutaan siitä, kuinka ensisijaisia ovat lapsen etu sekä lapsen suotuista kasvu ja kehitys. Mikäli huomataan, ettei jokin tukimuodoista auta lasta kohti kasvua ja kehitystä, on erityistoimia muokattava. Tukimuotoja arvioidaan päiväkodissa henkilökunnan ja vanhempien kanssa kolmen kuukauden välein. Yhteistyössä päätetään, jatketaanko tukea vai korjataan sitä.

Haastatteluista selviää, että päiväkodeissa voi olla myös tapauksia, joissa lapsen lastensuojelun asiakkuus on tiedossa, mutta tämä ei vaikuta mitenkään ryhmän arkeen tai toimintaan. Lisäksi voi olla tilanne, jossa lastensuojelun kanssa ollaan oltu yhteydessä, mutta lastensuojelun puolelta ei toivota päiväkodilta mitään erityisiä toimia. Haastateltu sanookin, että tällöin pidetään ”matalaa profiilia” ja odotetaan, että lastensuojelusta kysytään, jos jotain tietoja tai päivityksiä tilanteeseen tarvitaan. Lapsen oireilun suuruudesta tai vähyydestä huolimatta hänet pyritään integroimaan ryhmään korostamatta poikkeavuuksia.

6.3 Tukemisen haasteet ja kehitystarpeet

Sekä haasteeksi että kehityskohteeksi koetaan yhteistyö lastensuojelun kanssa. Haastattelujen perusteella päiväkodeissa ei koeta, että avointa yhteistyötä lastensuojelun ja päiväkodin välillä olisi juurikaan. Tiedonkulku toimijoiden välillä on heikkoa, vaikka haastateltavat kokevatkin, että juuri avoin yhteistyö ja keskustelu lapsen asioista olisivat hedelmällistä lapsen ja koko perheen kannalta. Lapsi viettää päivästänsä useita tunteja päivähoitossa ja vuorohoidossa joskus jopa öitäkin. Tällöin olisikin tärkeää tietää lapsesta mahdollisimman paljon, jotta lapselle voidaan antaa paras mahdollinen tuki ja hoito. Haastateltu kommentoi lastensuojelun kanssa tehtävää yhteydenpitoa seuraavasti:

Et siel sit niinkun vedotaan salassapitoon ja lakipykäliin ja tämmösiin, ettei niinku, ei oo sellast avointa yhteistyötä, mikä ehkä olisi hedelmällisempää perheen ja lapsen kannalta. (H 1)

On yleistä, että lapsen lastensuojelun asiakkuus ilmenee vain aiempien kirjausten perusteella tai vanhempien kanssa käytävissä keskusteluissa. Toisinaan lastensuojelun

asiakkuudesta ei edes tiedetä päiväkodissa, sillä vanhemmat saattavat salata asian. Lastensuojelun puolelta yhteydenottoja päiväkoteihin tulee todella vähän ja vähäisetkin yhteydenpidot tapahtuvat puhelimitse. Yhteistyötä vaikeuttaa myös se, että suurimmaksi osaksi lastensuojelullisista asioista kertominen päiväkodille jätetään usein perheen tehtäväksi. Lapsen asioiden jakaminen päiväkodin ja lastensuojelun välillä vaatiikin useimmiten vanhempien suostumuksen, jota ei aina saada. Näissä tilanteissa päiväkotikiitos jää vain arvailujen varaan, vaikka lapsen oirehtiminen olisi voimakastakin. Pohdinnassa palaamme tähän aiheeseen, sillä on tärkeä miettiä, onko tällainen toimintatapa lapsen edun mukaista.

Sen lisäksi, että tietosulku voi vaikuttaa haitallisesti lapsen parhaan mahdollisen päivähoidon järjestämiseen, se on myös päiväkodin työntekijöille kuormittavaa. Erityisesti tällaisia ovat tilanteet, joissa lapsen käytöksestä huomaa hänen oirehtivan paljon, mutta joissa vanhemmat kieltävät yhteydenotot lastensuojelun kanssa. Avoimella tiedonkululla ja yhteistyöllä koetaan olevan etua siinä, että osataan toimia yhteisen suunnitelman mukaisesti lapsen parhaan puolesta.

Haastateltu kertoo siitä, ettei avoimen keskustelun merkitys koske vain lastensuojelun asiakasperheitä. Kaikissa perheissä tapahtuu muutoksia ja on vaikeita aikoja, jotka voivat vaikuttaa lapsen käytökseen. Tällaisissa tilanteissa päiväkodissa voidaan huomata, kuinka lapsen käytös muuttuu. Avoimen keskustelun avulla päiväkodin työntekijät eivät joutuisi pohtimaan syitä lapsen muuttuneeseen käytökseen, vaan saisivat vastauksen suoraan huoltajilta. Avointa keskustelua ei toivota siis vain lastensuojelun piirissä olevilta perheiltä, vaan aivan kaikilta.

Haastattelujen mukaan huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön ollaan kiinnitetty enemmän huomiota viime aikoina. Yhteistyön tiiviyyttä ja luottamuksellisuutta lisäämällä on tarkoitus madaltaa huoltajien kynnystä kertoa myös vaikeista tilanteista ja ongelmista. Haastatellun kanssa keskustelimme siitä, millaisia haasteita lastensuojelu-sana tuottaa ja miten voitaisiin tukea perheitä keskustelemaan avoimemmin. Lastensuojelu sanana ja miellelyhtymät, joita siitä syntyy, tuntuvat usein olevan haitallisia. Haastateltu kuvaa varhaista tukea voimavaraksi ja on sitä mieltä, että tulisi tehdä töitä vanhempien tukemisen eteen, jotta lapsen asioista voitaisiin puhua luottamuksella.

..ja sitte jotenki madaltaa sitä lastensuojelu sanaa. Se on niin vaikea ja mikä niinku moneen kolahtaa ja se tekee semmosen möykyn..ikävän siitä

ja sit tulee semmonen muuri vastaan et ei, et meillä on kaikki hyvin - - yritetään niinkun unohtaa just se ihan viimesin siellä (huostaanotto), et ensimmäiseksi tuetaan lasta ja sitä perhettä toimimaan ja saadaan se yhteistyö toimivaksi, otetaan ne yhteistyökumppanit matalalla kynnyksellä mukaan ja korostetaan niitä vahvuuksia, myös vanhempien vahvuuksia tosi paljon. (H 2)

Lastensuojelusta puhuttaessa pitäisi muistaa, että huostaanotto on tukitoimien ääripäästä. Sen lisäksi lastensuojeluun kuuluu juuri esimerkiksi päiväkodissa tarjottavaa varhaista tukea sekä avohuollon tukitoimia. Pohdimme päiväkotien kommunikaatiota ja yhteistyötä niin lastensuojelun kuin vanhempienkin kanssa lisää pohdinta-osiossa.

Haasteelliseksi lastensuojelun asiakaslapsen ja hänen vanhempiansa kanssa toimimisen tekee myös se, ettei tapauksia ole päiväkodeissa kovinkaan paljon. Kuten haastateltu sanoo, tapauksia on vain muutamia, eikä rutiinia ehdi syntyä. Toisaalta voidaan todeta, että on kaikkien kannalta parempi, ettei lastensuojelutapauksia ole rutiiniksi asti. Toisaalta kuitenkin kokemusten myötä syntyneen tiedon avulla oireilevan lapsen tunnistaminen ja tukeminen on helpompaa. Tästä syystä esimerkiksi erityislastentarhanopettajat ovat suuri voimavara päiväkodeille. Aiemmin esittelemämme Mooren ja Skinnerin (2010) tekemän tutkimuksen mukaan poikkitieteellinen työtiimi päiväkodissa voisikin auttaa kohtaamaan hankalasti oireilevan lapsen ja hänen huoltajansa paremmin.

7 Johtopäätökset

Tekemiemme haastattelujen perusteella voidaan päätellä, että ainakin kyseisten päiväkotien henkilöstöllä on hyvät valmiudet tukea eri tuen tarpeessa olevia lapsia. Eri menetelmiä vaikeastikin oirehtivien lasten tukemiseen on päivähoidossa paljon. Haastatellut eivät antaneet ymmärtää, että tarvetta millekään yleiselle ohjeelle olisi. Tosin emme päässeet kysymään suoraan onko tällaiselle tarvetta, sillä kysymyksemme koski sitä, onko sellaista jo olemassa. Vastaukseksi haastatellut kertoivat erilaisista menetelmistä, joita päiväkodeissa on jo tiedossa. Päiväkodeissa käytettävät yleiset menetelmät tulevat suoraan varhaiskasvatussuunnitelman perusteista ja niistä keskustellaan yhdessä päiväkodin johtajan ja erityislastentarhanopettajan kanssa.

Päiväkodeissa tarjottavia tukimuotoja ovat siis varhaiskasvatukselliset tukimuodot ja erityinen tuki. Käytettävät tukimuodot eivät riipu siitä, onko lapsi lastensuojelun asiakas vai

ei. Yleisten tukimuotojen lisäksi päiväkodeissa käytetään esimerkiksi erilaisia kuvakortteja, mutta tärkeintä lapsen tukemisessa on haastattelujen mukaan aikuisen läsnäolo. Lapsella tulee olla tunne siitä, että hän on turvassa päiväkodissa ja että aikuiset ovat päiväkodissa lasta varten. Kaikilla aikuisilla ei kuitenkaan voi olla kokemusta ja varmuutta vaikeasti oireilevien lasten kanssa työskentelystä. Rutiinejakaan ei voi syntyä lastensuojelun asiakaslasten kanssa toimimiseen, koska näitä lapsia on määrällisesti melko vähän. Erityislastentarhanopettajat ovatkin suuri rikkaus päiväkodeille, sillä heidän ammattitaitonsa konsultointinen auttaa vaikeissa tilanteissa ryhmän työtiimiä toimimaan oikein.

Kuten haastatteluista selvisi, tukimuotojen ja menetelmien tulee olla yhdenmukaisia niin kotona kuin päiväkodissakin. Tällöin pystytään paremmin tukemaan lapsen suotuisaa kasvua ja kehitystä. Huoltajilta vaaditaan siis tietynasteista sitoutumista toimia yhteistyössä päiväkodin kanssa, aivan kuin päiväkotikin on sitoutunut toimimaan yhteistyössä huoltajien kanssa. Ongelmia tuottaa huoltajien omat vaikeudet ja avoimen keskustelun puute. Avoimeen keskusteluun tulisikin kannustaa aivan kaikkia huoltajia, ei vain heitä, joilla on kaikkein vaikeinta.

Ennakko-odotuksista ja tasa-arvoisesta kohtelusta ollaan tarkkoja päivähoidossa. Jokaisen lapsen kohdalla pyritään toimimaan samoin, eivätkä ennakkotiedot saa vaikuttaa mitenkään lapseen tai hänen kohtaamiseensa. Tasa-arvo lasten välillä näyttäisikin toteutuvan päiväkodeissa. Mitään johtopäätöksiä emme voi tehdä siitä, vaikuttavatko päiväkotien henkilökunnan alitajuntaiset ennakko-olettamukset työntekoon, sillä emme olleet muotoilleet kysymyksiä koskemaan alitajuntaista viestintää ja käyttäytymistä.

Tärkein kehityskohta löytyykin päiväkotien ja lastensuojelun välisestä viestinnästä ja yhteistyöstä. Erittäin tärkeää olisi parantaa yhteydenpitoa ja madaltaa kynnystä konsulttioiden pyytämiseen. Lastensuojelun ja päivähoidon välisen kommunikaation lisääminen helpottaisi henkilöstöä, sillä jo lastensuojelun asiakkuudesta tietäminen auttaisi ymmärtämään lasta ja hänen reaktioitaan. Päivähoidon työntekijöiden olisikin hyvä aina tietää lapsen lastensuojelullisesta tilanteesta ja käytössä olevista tukimuodoista, jotta he pystyvät tarjoamaan oikeanlaista tukea tarvittaessa. Näin päivähoidossa annettava tuki olisi myös paremmin samoilla linjoilla kuin lastensuojelusta tarjottava tuki. Samalla myös lapsen hoidosta on mahdollista saada kokonaisvaltaisempaa, jolloin annetun tuen vaikutuksetkin kasvavat.

8 Pohdinta

8.1 Tutkielman eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen eettisyyteen vaikuttavat monet tutkimuksen teon aikana päätetyt menettelyt. Tutkimukseen osallistujille on annettava riittävästi tietoa tutkimuksen tavoitteista ja siihen liittyvistä mahdollisista riskeistä. Osallistumisen tulee tapahtua vapaasta tahdosta ja haastateltavien on voitava keskeyttää osallistumisensa tutkimuksen toteuttamisen aikana tai kieltää heitä koskevien tietojen käyttö tutkimuksessa. (Hirsjärvi, Remes & Saja-vaara 2016: 24—25.) Lupa tutkimuksen teolle tulee olla niin viralliselta taholta kuin tutkimukseen osallistujiltakin. Tutkimuksesta ja siihen liittyvistä menettelyistä on tärkeää tiedottaa niin, että osallistujat varmasti ymmärtävät, mihin antavat suostumuksensa. Osallistujien yksityisyys tulee myös turvata tutkimusprosessin aikana ja tutkimuksen valmistuttua. (Eskola & Suoranta 2008: 52--56.) Tutkielmaa aloittaessamme lähetimme sähköpostia haastatteluihin osallistumisesta lukemattomille päiväkotien henkilöstöön kuuluville. Osallistujat saivat näin itse ilmoittaa halukkuudestaan osallistua tutkimukseen. Hankimme asianmukaisen tutkimusluvan Helsingin kaupungilta ennen haastattelujen pitämistä ja lähetimme haastateltaville ennen haastatteluja sähköpostitse saatekirjeen sekä teemahaastattelun rungon. Saatekirjeessä kerrottiin perustiedot opinnäytetyöstä, tutkielmaan osallistumisen vapaaehtoisuudesta ja nimettömyydestä, haastattelujen nauhoittamisesta sekä aineiston säilyttämisestä tutkielman aikana ja hävittämisestä tutkielman valmistumisen jälkeen.

Haastatteluun vastanneiden henkilöiden nimettömyyteen päädyimme, koska tämän tyyppiset arkaluonteiset tiedot eivät olisi tuoneet tutkielmallemme lisäarvoa. Haastateltavat pystyivät anonymiteetin turvin myös vastaamaan kysymyksiin vapaammin. Päädyimme pitämään myös osallistuneet päiväkodit tutkielmassa nimettöminä, koska haastateltavienkin mukaan päiväkodeilla on Helsingissä ”pienet piirit”, joten haastateltavien tunnistaminen tapahtuisi herkästi sitä kautta. Yksi vastaaja ei voi myöskään täysin edustaa koko päiväkodin näkemystä vastauksissaan, joten sekin toimi perusteena päiväkotien nimettömyydelle.

Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttavat muun muassa huolella mietitty haastattelurunko, laadukkaat välineet haastattelun taltioinnissa sekä aineiston analysoinnin johdonmukaisuus (Hirsjärvi & Hurme 2014: 184—185). Tutkielmamme haastat-

telurunkoon olimme koittaneet saada esille kaikki opinnäytetyön tulosten kannalta olennaiset teemat. Tuloksia analysoidessa olimme kuitenkin yhtä mieltä siitä, että muutama esittämämme kysymys oli huonosti muotoiltu eikä siksi tuonut selvyyttä kaikkiin miettimimme kysymyksiin. Näitä käsittelemme lisää seuraavassa alaluvussa. Haastatteluiden äänitallenteet olivat tutkielmassamme laadukkaat ja mahdollistivat sanatarkan litteroinnin. Myöhemmin aineiston analysoinnissa pyrimme pitämään saman linjan tutkielman läpi, jotta tulokset eivät vääristy.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisää myös tutkimuksen toteuttamisen vaiheiden tarkka selostaminen. Lukijan on helpompi ymmärtää tutkimuksen tuloksia, kun kaikki tutkimuksen vaiheet on kirjoitettu mahdollisimman tarkkaan auki. Tämä mahdollistaa lukijalle myös tutkimuksen tulosten arvioinnin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2016: 232—233.) Olemme opinnäytetyön raportoinnissa kirjanneet tutkielman työvaiheet mahdollisimman selkeästi ylös, jotta jokainen työtä lukeva ulkopuolinen henkilö saisi käsityksen opinnäytetyömme vaiheista. Tällöin myös tutkielman tulokset aukeavat lukijalle mahdollisimman hyvin. Lisäksi olemme liittäneet opinnäytetyöhömmme tutkielman kannalta olennaista teoretietoa, jonka avulla perustelemme valintojamme. Tutkielman toteutuksesta käyvät ilmi opinnäytetyön eri vaiheissa käytetyt menetelmät ja tutkielman tekemisen ajankohta. Opinnäytetyömme aiheen olemme valinneet itse, joten tutkielma on tehty meitä kiinnostavasta aiheesta ja olemme näin ollen sitoutuneet tutkielman tekemiseen.

Opinnäytetyön luotettavuutta arvioitaessa on otettava myös huomioon, että vastaajia oli vain kaksi, kahdesta eri päiväkodista. Olimme kevään ja kesän aikana yhteyttä lukemattomiin eri päiväkoteihin sähköpostitse ja puhelimitse, mutta valitettavasti haastatteluun osallistujia kertyi kesätauojen aiheuttamien aikatauluongelmien sekä yhteyden saamisen hankaluuksien vuoksi lopulta vain pari kappaletta. Tutkielmaamme varten tehtyjen haastatteluiden vastaukset olivat siitä huolimatta hyvinkin samankaltaisia, eikä niiden kesken esiintynyt juurikaan ristiriitoja, mikä omalta osaltaan kertoo siitä, ettei useampi haastateltava välttämättä olisi tuonut opinnäytetyöllemme uusia tuloksia. On kuitenkin huomioitava, että Helsingin päiväkodeissa voi olla hyvinkin suuria eroja esimerkiksi lastensuojelun asiakkaina olevien lasten määrissä, joten yksikin haastateltava voi tuoda paljon eroavaisuutta tutkielman tuloksiin. Oma opinnäytetyömme toimii joka tapauksessa vain kapeana katselmuksena helsinkiläisten päiväkotien tilanteeseen aiheemme tiimoilta, joten emme voi tehdä sen pohjalta yleistyksiä, eikä tulosten voida sanoa pätevän kaikissa Helsingin päiväkodeissa.

8.2 Haastatteluista nousseita kysymyksiä ja jatkotutkimusehdotuksia

Haastatteluista kävi ilmi, että kaikki mahdollinen ennakkotieto auttaa lapsen kohtaamista ja tukemista päiväkodissa tilanteissa, joissa päiväkodissa nähdään lapsen oireilu ja koetaan huolta, mutta joissa mitään tietoa ei ole lapsen taustasta tai liitoksista lastensuojeluun. Olisiko silloin lapsen edun mukaista olla yhteydessä lastensuojeluun ilman vanhemman suostumusta? Ovathan viranomaiset velvoitettuja tekemään lastensuojeluilmoituskin huolen ilmetessä, miksei siis lastensuojeluun voisi olla yhteydessä myös kysyäksään, onko lapsesta jo jotain tietoja.

Vastaavaa tilannetta voidaan pohtia myös lastensuojelun kannalta. Onko lapsen edun mukaista jättää lastensuojelullisista asioista kertomisen päiväkotiin vanhempien tehtäväksi? Eikö lastensuojelun olisi syytä tukea perhettä ja olla tukena asian tiedottamisessa päiväkodille? Vanhemmat voivat esimerkiksi leimaantumisen pelosta tai häpeästä jättää kertomatta lastensuojelun asiakkuudesta, ja aiheuttaa siten päiväkodille epämiellyttävän epätietoisuuden tilan. Lastensuojelun ja lastensuojelu-sanan maineen puhdistaminen auttaisi myös avoimeen ja luottamukselliseen keskusteluun. Esimerkiksi jo varhaisen tuen mieltäminen lastensuojeluna voisi vahvistaa turvallista suhtautumista lastensuojeluun, mikä puolestaan voisi johtaa avoimempaan keskusteluun.

Avoin keskustelu on myös siksi erityisen tärkeää niin lastensuojelun kuin huoltajienkin kanssa, että tukimuodot olisivat mahdollisimman yhtenäisiä kaikkialla, missä lapsi viettää aikaansa. Keskustelun myötä kaikki pysyvät mukana lapsen kehityksessä ja voivat jakaa havaintojaan toisilleen. Olisikin vielä mielenkiintoista tietää, millaisia tukimuotoja lastensuojelun asiakaslapsen vanhemmille on, jotta he uskaltautuisivat keskustelemaan lapsen kehityksestä ja toimimaan yhteistyössä varhaiskasvatuksen asiantuntijoiden kanssa. Haastattelujen perusteella voidaan kuitenkin todeta, etteivät kaikki vanhemmat pysty vielä käymään täysin avoimia keskusteluja päiväkodeissa. Mitä tulisi tehdä, jotta vanhemmat saataisiin luottamaan päiväkodin työntekijöihin? Ja kuinka sitoutuneita vanhemmat ovat toteuttamaan kotonaan päiväkodista lähtöisin olevia tukimuotoja?

Haastatteluissa mainittiin siitä, kuinka tärkeää on aikuisen läsnäolo. Onko läsnäolo lapsen tukemisessa sellainen menetelmä, jota käytetään tarpeeksi paljon? Pohdimme, tuleeko läsnäolo työntekijöiltä automaattisesti päiväkodeissa, vai pitäisikö sen merkitystä jotenkin vielä korostaa. Eihän läsnäolo unohdu ja huku muiden, hienojen ja hiottujen me-

netelmien taakse? Sen lisäksi, että lapselle tarjotaan varhaiskasvatussuunnitelmien perusteiden mukaiset tukimuodot ja yksilöllistä ohjausta, on lapsen tärkeää kokea päivittäin tulevansa kohdatuksi, huomioituksi ja hyväksytyksi. Tutkielman tekeminen läsnäolon merkityksestä olisikin mielenkiintoista.

Päiväkodeissa ollaan erityisen tietoisia siitä, että jokaista lasta tulee kohdella tasavertaisesti. Tietoisella tasolla vaikuttaakin siltä, että tämä toteutuu. Teoriatiedon perusteella herää kuitenkin kysymys siitä, vaikuttavatko ryhmän aikuisten ennakkotiedot tai -oletukset alitajuntaisella tasolla, kuten Rosenthalin ja Jacobsonin (1968) tutkimuksessa todettiin. Pystyttäisiinkö tästä tekemään jokin nykyaikainen, eettiset näkökannat huomioiva tutkimus? Entä muuttaisiko tällainen tutkimus ja alitajuntaisella tasolla vaikuttamisen tiedostaminen jotenkin opettajien käytöstä suhteessa lapsiin? Ovatko alitajuntaiset käyttäytymismallit niin hienovaraisia ja pieniä eleitä, ettei niitä tietoisesti huomata, mutta jotka kuitenkin vaikuttavat lapsen kohtaamiseen ja kohteluun? Näihin kysymyksiin emme saaneet vastausta, sillä emme olleet muotoilleet kysymyksiä koskemaan juuri alitajuntaisia viestejä. Emme voi myöskään olla varmoja, olisiko edes mahdollista vastata kysymyseen omasta alitajunnastaan. Tästä syystä alitajuntaisia viestejä koskeva tutkimus tulisi luultavasti tehdä kokeellisin menetelmin ja siihen sisältyvät eettiset kysymykset tulisi ottaa tarkoin huomioon.

Lähteet

Alasuutari, Maarit 2010. Suunniteltu lapsuus. Keskustelut lapsen varhaiskasvatuksesta päivähoitossa. Tampere: Vastapaino.

Araneva, Mirjam 2016. Lapsen suojeleminen ja päätöksenteko. Käsikirja lapsen asioista päättävälle. Helsinki: Talentum Media Oy. Saatavilla myös sähköisesti osoitteessa: <

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. painos. Tampere: Vastapaino.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2016. Tutki ja kirjoita. 21. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2014. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Kalliala, Marjatta 2008. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Kaukoluonto, Eeva 2010. Onko varhaisen tuen päiväkotiki mahdollinen? Tutkimus varhaiskasvatuksen yhteisöllisestä kehittämisestä. Helsingin yliopisto. Käyttätymistieteiden laitos. Kasvatustieteellisiä tutkimuksia 231. Saatavilla myös sähköisesti osoitteessa: <<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19878/onkovarh.pdf>>. Luettu 8.2.2017.

Kokko, Päivi, Lassila, Mari & Sääskilahti, Anniina 2006. Lastensuojelulapset päiväkodissa. Opinnäytetyö. Oulu: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Diakoninen sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteen koulutusohjelma.

Lastenneuvolakäsikirja 2015. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Määräaikaistarkastukset. Lääkäri. 4 v. (Laaja). Saatavana osoitteessa: <<https://www.thl.fi/fi/web/lastenneuvolakasikirja/maaraaikaistarkastukset/laakari/4-v>> Luettu: 7.2.2017.

Lastensuojelu 2015. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Päivitetty 20.12.2016. Saatavana osoitteessa: <<https://www.thl.fi/fi/tilastot/tilastot-aiheittain/lasten-nuorten-ja-perheiden-sosiaalipalvelut/lastensuojelu/lastensuojelu-2014>>. Luettu 17.2.2017.

Lastensuojelulaki 417/2007. Annettu Helsingissä 13.4.2007. Saatavana osoitteessa: <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>>. Luettu 30.5.2017.

Lastensuojelun käsikirja 2015. Ehkäisevä lastensuojelu. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Päivitetty 7.7.2015. Saatavana osoitteessa: <<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/ehkaiseva-lastensuojelu>>. Luettu 23.4.2017.

Lastensuojelun käsikirja 2016. Sijoitus avohuollon tukitoimena. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Päivitetty 5.2.2016. Saatavana osoitteessa: <<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/avohuolto/sijoitus-avohuollon-tukitoimena>>. Luettu 25.5.2017.

Lastensuojelun käsikirja n.d. Sijaishuolto. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavana osoitteessa: <<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto>>. Luettu 25.5.2017.

Moore, Tim & Skinner, Alexandra (2010). A Background Paper. An integrated approach to early childhood development. Melbourne: Benevolent Society. Saatavilla myös sähköisesti osoitteessa: <http://www.rch.org.au/uploadedfiles/main/content/ccch/tm_ben-soc_project_09.pdf>. Luettu 22.2.2017.

Määttä, Paula & Rantala, Anja 2016. Tavallisen erityinen lapsi. Onnistuneen yhteistyön arvoitusta ratkomassa. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Nikander, Johanna & Nummela, Anna-Leena 2016. Varhaiskasvatus sijoitetun lapsen tukena: opas Salon kaupungin varhaiskasvatuksen ammattilaisille. Opinnäytetyö. Turku: Turun Ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan tutkinto-ohjelma.

Raivio, Rami 2016. Poissa silmistä, poissa mielestä – lapset joita koulu ei huoli. Pesäpuun lehti 2/2016. Saatavilla myös sähköisesti osoitteessa: <http://www.pesapuu.fi/media/uploads/dokumentit/lehdet/pesapuun_tiedote_2_2016_web.pdf>. Luettu 10.2.2017.

Rosenthal, Robert & Jacobson, Leonore 1968. Pygmalion in the Classroom. <https://www.uni-muenster.de/imperia/md/content/psyifp/aeechterhoff/sommersemester2012/schluesselstudiendersozialpsychologiea/rosenthal_jacobson_pygmalionclassroom_urbrev1968.pdf>. The Urban Review, September 1968, Volume 3, Issue 1, pp 16–20.

Sippola, Silja-Maria 2015. Päivähoito avohuollon tukitoimena – lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden ja perhetyöntekijöiden kokemuksia. Opinnäytetyö. Seinäjoki: Seinäjoen Ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan tutkinto-ohjelma.

Stevenson, Harold W. 1965. Social Reinforcement of Children's Behaviour. <https://books.google.fi/books?hl=fi&lr=&id=az-qleZewvF4C&oi=fnd&pg=PA97&ots=r2tZGJv6ls&sig=GX9DhP3WCVeLluzoprLAe7X_Wqw&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false>. Advances in Child Development and Behavior. 97--126.

Tarkka, Kirsi, Komi, Aulikki, Nevanen, Saila & Tuominiemi-Lilja, Terhi (toim.) 2013. Hyve hallussa: Opas vanhempien, päivähoidon ja neuvolan yhteistyön vahvistamiseen lapsen laajan 4-vuotistarkastuksen yhteydessä. Helsinki: Socca. Saatavilla myös sähköisesti osoitteessa: <http://www.socca.fi/files/3130/Hyve_hallussa_opas.pdf>. Luettu 26.2.2017.

Uusitalo, Elina 2014. Ehkäisevä lastensuojelutyö päivähoidossa – Raison lastentarhanopettajien näkemyksiä Lapset puheeksi – keskustelusta ehkäisevän työn menetelmänä. Opinnäytetyö. Turku: Turun Ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan tutkinto-ohjelma.

Varhaiskasvatus 2015. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavana osoitteessa: <<https://www.thl.fi/fi/tilastot/tilastot-aiheittain/lasten-nuorten-ja-perheiden-sosiaalipalvelut/lasten-paivahoito>>. Luettu 17.2.2017.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Määräykset ja ohjeet 2016: 17. Opetushallitus. Tampere: Juvenes print. Saatavilla myös sähköisesti osoitteessa: <http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf>. Luettu 10.2.2017.

Liitteet

Liite 1. Saatekirje

Hyvä päiväkodin työntekijä

Kiitos halukkuudestasi osallistua ammattikorkeakoulun opinnäytetyön tutkimukseen. Opinnäytetyö suoritetaan osana Metropolian ammattikorkeakoulun sosiaalialan tutkinto-ohjelman opintosuunnitelmaa. Tutkimme teemahaastatteluin päiväkodin henkilöstön kokemuksia lastensuojelun asiakkaina olevien lasten tukemisesta päiväkotiympäristössä.

Tutkimus mahdollistaa lastensuojelun asiakkaina olevien lasten tämän hetkisen tuen arviointia päiväkodeissa sekä auttaa kehitysmahdollisuuksien löytämisessä.

Tutkimuksen tekemiseen tarvittavat luvat on hankittu. Tutkimuksessa saadut tiedot ja vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja tuhoetaan asianmukaisesti. Osallistuminen on vapaaehtoista. Tulokset tullaan julkistamaan theseus.fi-sivustolla täysin anonymisti.

Opinnäytetyön ohjaajana toimii Niina Pietilä p.0401234567 / Jyrki Konkka p. 0501234567.

Ystävällisin terveisin,

Salla Salminen p.+358 50 559 3635

Iida Sirén p.+358 40 731 0120

Liite 2. Teemahaastattelurunko

1. Lastensuojelun ja päiväkodin yhteistyö

- Kuinka usein päiväkodissa tiedetään lapsen lastensuojelun asiakkuudesta?
- Kuinka kasvatuskumppanuus toimii lastensuojelun kanssa?

2. Lastensuojelun asiakkuudesta tietäminen vs. ei tietoa

- Miten aikuisten odotukset vaikuttavat lapsen kohteluun ja sitä kautta tämän käyttökseen ja pärjäämiseen ryhmässä?
- Auttaako tieto asiakkuudesta tukemaan lasta oikealla tavalla?

3. Toimintamallit

- Mitä halutaan tukea, kun kyseessä on lastensuojelun asiakas?
- Kuinka selvität, millaista tukea kukakin lapsi tarvitsee?
- Saako tähän apua lastensuojelusta (esim. lapsen asiaa hoitavalta sosiaalityöntekijältä)?
- Millaisia tukimuotoja olet käyttänyt lastensuojelun asiakaslapsen kanssa?
- Millaisia piirteitä on toimivassa tukimuodossa?

4. Lastentarhanopettajan tai lastenhoitajan omat kokemukset

- Kuinka paljon koet olevan tietoa siitä, miten lastensuojelun asiakasta tulisi tukea/kohdata?
- Vaikuttaako lastensuojelun asiakaslapsi muuhun ryhmään?

5. Kehitysehdotukset

- Miten lastensuojelun piirissä olevan lapsen tukemista voisi vielä kehittää?